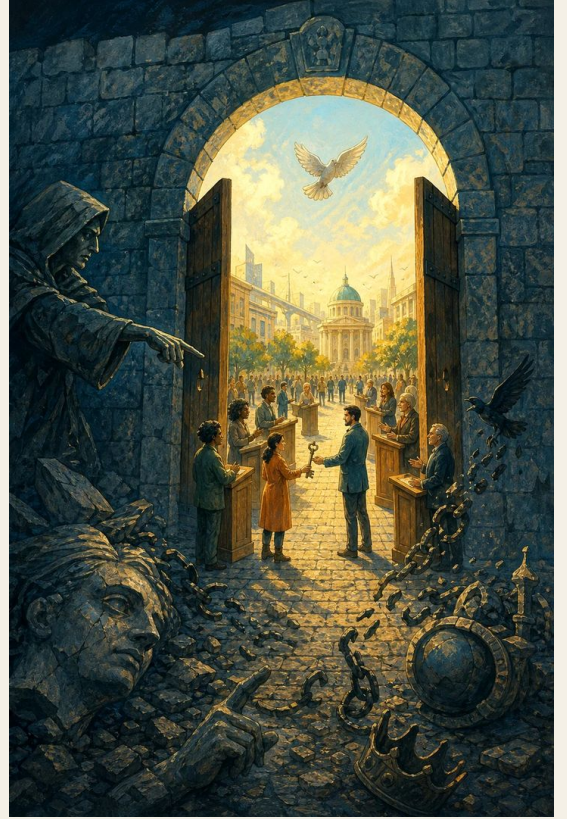

KARL POPPER

Açık Toplum ve Düşmanları

27 sayfalık görselleştirilmiş geniş özet

16 özgün bölüm gravürü · Gündelik örnekler

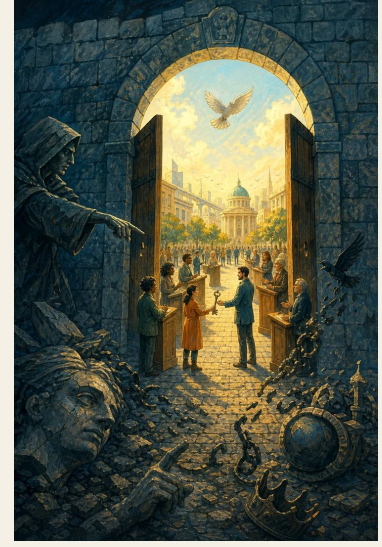
Ana fikirler · Eleştiriler · Akılda kalan sahneler

Özgün eserin yerini tutmayan açıklamalı okuma rehberi

OKUMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE

Bu rehberin pusulası

Bir hükümetin iyi olup olmadığını 'en bilge kim yönetmeli?' diye değil, 'kötü yönetici kan dökmeden nasıl gönderilir?' diye sorsak ne değişir? Popper açık toplumun merkezine kusursuz lideri değil, düzeltilebilir kurumu koyar.

Bu kitap nasıl okunmalı?

Tarihin değişmez yasalarla tek bir sona yürüdüğü iddiasına karşı çıkan; eleştiri, bireysel sorumluluk ve şiddetsiz iktidar değişimini savunan, Platon, Hegel ve Marx'la sert hesaplaşma.

İki ciltlik eser savaş yıllarında yazıldı: ilk cilt Platon'a, ikinci cilt Hegel ve Marx'a yönelir. Rehber Popper'ın kendi açık toplum önerisini korurken tarihsel filozoflara dair sert, kimi zaman haksız bulunan okumalarını açıkça belirtir.

Kapalı toplum gelenekleri doğa yasası gibi yaşar; açık toplumda kişi kuralın insan yapımı olduğunu bilir ve sonucundan sorumlu olur. Bu geçiş özgürleştirici olduğu kadar yalnızlık ve belirsizlik de getirir.

KULLANIM ÖNERİSİ

Bir oturuşta bitirmek zorunda değilsiniz; her gravür bir sonraki durak için hafıza kancasıdır.

YOL HARİTASI

21 durakta kitabın bütünü

01	Bu kitap nasıl okunmalı?	12	Ekonomik tarihselcilik
02	Kapalı toplumdan açık topluma	13	Kehanet neden kendi koşulunu değiştirir?
03	Tarihselcilik geleceği bildiğini sanır	14	Parça parça toplum mühendisliği
04	Platon'un değişim korkusu	15	Mutluluk değil acıyı azaltma önceliği
05	Filozof kral sorusunu ters çevirmek	16	Hoşgörü paradoksu
06	Adalet sınıfın yerinde kalması mı?	17	Demokrasi yöneticiyi kansız değiştirme yöntemi
07	Yüce yalan ve siyasi mit	18	Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer
08	Sokrates ile Platon arasındaki gerilim	19	Kitap hakkında süren tartışma
09	Hegel'e yöneltilen saray filozofu suçlaması	20	Bugüne taşınan üç soru
10	Diyalektik her sonucu haklı çıkarabilir mi?	21	Bir cümlede kitabın özü
11	Marx'ın güçlü teşhisi		

Kapalı toplumdan açık topluma

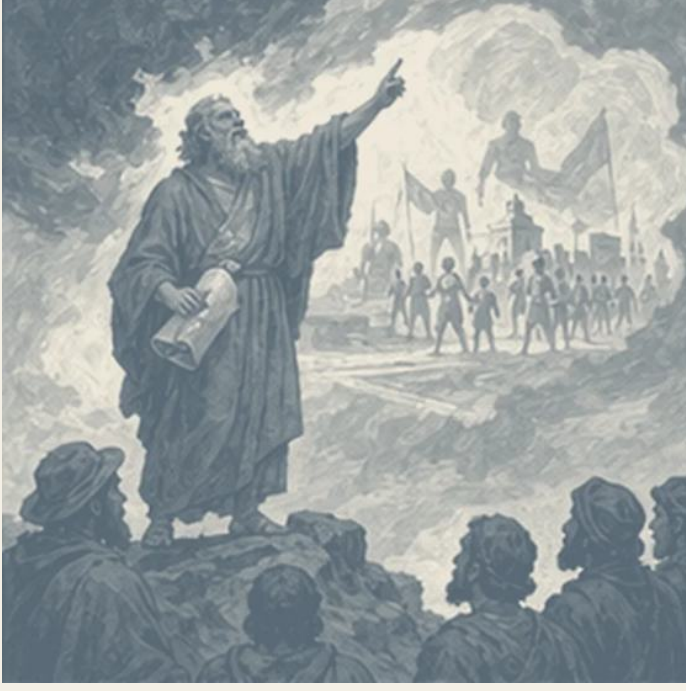

Kapalı toplum kuralı kutsal ve değişmez sayarken açık toplum kurumların insan yapımı olduğunu ve eleştirilebileceğini kabul eder. Bu ayrım, sonraki örneklerin neden aynı başlık altında toplandığını gösteren ilk ipucudur. Köyde görev babadan oğula geçerken kimse nedenini sormaz; seçim gelince kişi hem tercih hem sorumluluk yükü taşır. Bu sahne, yazarın soyut düşüncüyü neden sonuçları hissedilebilen gerçek bir ana bağladığını açıklar.

Gelenek yalnız baskı değildir; aidiyet ve dayanışma sağlayabilir. Benzetme akılda kalıcıdır fakat dünyanın tamamı değildir; nerede bittiğini bilmek dürüst okumanın parçasıdır.

Bir kuralı değiştirirken koruduğu ilişkiyi ve ürettiği hiyerarşiyi birlikte görmek gerekir. Aynı ilişkiyi sıradan bir nesnenin üretiminde, kullanımında ve atığa dönüşmesinde izlemek şaşırtıcı bağlantılar açabilir.

Tarihselcilik geleceği bildiğini sanır

Popper toplum tarihinin fizik yasaları gibi kaçınılmaz aşamalarla ilerlediği iddiasını tarihselcilik diye eleştirir. Bu ayırım, sonraki örneklerin neden aynı başlık altında toplandığını gösteren ilk ipucudur.

Lider 'tarih zaten bizim zaferimize gidiyor' diyerek başarısız kanıtı geçici sapma sayar. Aynı sahneye başka bir kişinin gözünden bakmak, açıklamanın sakladığı güç ve maliyet farkını ortaya çıkarabilir.

Toplumsal eğilim ve koşullu öngörü yapmak tarihselcilik değildir. Yazarın güçlü tonu, olasılık ve bağlam payını yok etmez; gerçek hayat iki uç arasında birçok ara renk taşır.

Bir gelecek iddiasında onu yanlış çıkarabilecek açık durumu sormak gerekir. Geçmişteki örneği bugüne kopyalamak yerine, örneğin açtığı soruyu yeni araçlar içinde yeniden sınamak gerekir.

Platon'un değişim korkusu

Popper Platon'un siyasi düşüncesini çözülen kabile düzenini durdurma ve değişimi dondurma girişimi olarak okur. Yazarın itirazı kişilere değil, kişilerin davranışını anlaşılır kılan yerleşmiş açıklama biçiminedir.

Atina'nın savaş ve sınıf çatışması içinde eski birlik özlemi, katı görevli ideal devlette biçim bulur. Bu sahne, yazarın soyut düşüncüyü neden sonuçları hissedilebilen gerçek bir ana bağladığını açıklar.

Platon araştırmacıları Cumhuriyet'i modern totaliter program gibi okumanın anakronik olduğunu savunur. Burada kanıt, yorum ve değer yargısını birbirinden ayırmak özellikle önemlidir.

Geçmiş metni bugünkü kavramla eleştirirken türünü, ironisini ve tarihsel hedefini korumak gerekir. Bölümün bugüne bıraktığı görev, tek bir doğru cevap ezberlemek değil, yanlış kurulmuş soruyu fark etmektir.

İddianın sınırını denemek için, "Platon'un değişim korkusu" ile Açık Toplum ve Düşmanları kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Filozof kral sorusunu ters çevirmek

En iyinin kim yöneteceğini aramak yerine kötü yöneticinin zararını sınırlayan kurumların nasıl kurulacağını sorar. Bu yüzden iddia bir sonuç cümlesi değil, örnekleri dikkatle okumak için kullanılan bir mercekle çalışır.

Çok bilgili cerrah bile denetlenir; ülkeyi yöneten kişinin yalnız bilgeliğine sınırsız güvenmek daha büyük risk taşır. Sahneyi yavaşlatarak baktığımızda karar sandığımız şeyin öncesinde biriken birçok küçük etki fark edilir.

Yetkinlik önemsiz değildir ve kurallar kötü tasarlanabilir. Yazarın görmediği deneyimler ve dışarıda bıraktığı kişiler, kavramın sınırını anlamak için ayrıca dinlenmelidir.

Lider seçimi kadar görev süresi, şeffaflık, bağımsız denetim ve barışçı değiştirme yoluna bakmak gerekir. Kamusal kararı değerlendirirken ortalama sonuç kadar bedeli kimin ödediğini ve kimin konuşamadığını da sormak gerekir.

OKUMA EŞİĞİ 1 / 3

İlk bağlantılar artık görünür

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Kapalı toplumdan açık topluma
- Tarihselcilik geleceği bildiğini sanır
- Platon'un değişim korkusu
- Filozof kral sorusunu ters çevirmek

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Adalet sınıfın yerinde kalması mı?
- Yüce yalan ve siyasi mit
- Sokrates ile Platon arasındaki gerilim
- Hegel'e yöneltilen saray filozofu suçlaması

Bağlantı sorusu: “Kapalı toplumdan açık topluma” ile “Filozof kral sorusunu ters çevirmek” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Adalet sınıfın yerinde kalması mı?” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Adalet sınıfın yerinde kalması mı?

Popper Platon'un adaleti herkesin kendi sınıfsal işini yapması biçiminde kurmasını eşitlik karşıtı sayar. Bu çerçevede doğru kurulduğunda kitabın en çetin iddiası bile gündelik bir soruya dönüşür.

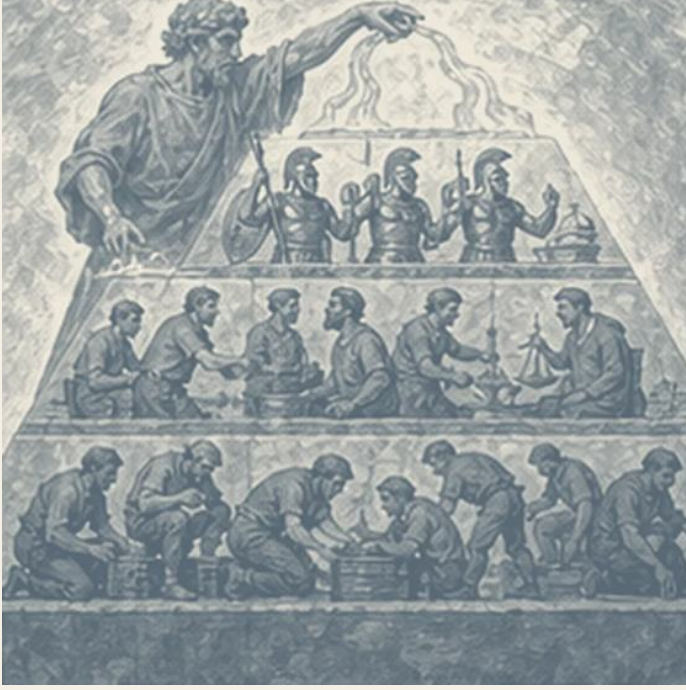
Ayakkabıcının çocuğu yönetme yeteneği olsa bile doğduğu görevde kalıyorsa düzen yeteneği değil yapıyı korur. Örnek tek başına kanıt değildir; yine de iddianın hangi yönde sınanacağını gösteren sağlam bir büyüteçtir.

Platon'un iş bölümü tartışması yalnız kalıtsal kast savunusuna indirgenemez. Karşı örnekler iddiayı çöpe atmak yerine hangi koşullarda gerçekten işe yaradığını daha açık gösterir.

Bir liyakat söyleminde başlangıç fırsatının ve sınıf geçişinin gerçekten açık olup olmadığını sormak gerekir. Bu fikir hazır reçete sunmaz; fakat kararın gizli varsayımını görünür kılarak seçenekleri dürüstçe tartmayı sağlar.

Sahnedeki zamanı biraz yavaşlattığımızda, “Adalet sınıfın yerinde kalması mı?” ile Açık Toplum ve Düşmanları kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Yüce yalan ve siyasi mit

Toplum birliği için yöneticinin kurucu yalan kullanmasını, insanı araç gören kapalı siyaset belirtisi olarak eleştirir. Kavramın değeri, her şeyi açıklamasında değil, daha önce birbirinden kopuk görünen ayrıntıları bağlamasındadır.

Herkesin ruhunda farklı metal olduğu hikâyesi eşitsiz görevi doğal kader gibi gösterir. Bu küçük hikâye, büyük iddianın evde, sokakta ya da kurum içinde nasıl çalışabileceğini görünür kılar.

Her ortak ulusal hikâye bilinçli yalan değildir; simge ve tarih farklı işler. Kavram bazı olaylarda merkezde, bazılarında yalnız küçük bir etkindir; ölçüyü bağlam belirler.

Bir siyasi mitin kanıta, itiraza ve eşit yurttaşlığa izin verip vermediğini incelemek gerekir. Bu fikir hazır reçete sunmaz; fakat kararın gizli varsayımını görünür kılarak seçenekleri dürüstçe tartmayı sağlar.

Sokrates ile Platon arasındaki gerilim

Popper sorgulayan birey Sokrates'i açık toplumun, katı ideal devlet Platon'unu kapalı toplumun tarafına yerleştirir. Burada amaç tek bir neden ilan etmek değil, olayın hangi bağlantı üzerinden biçimlendiğini göstermektir.

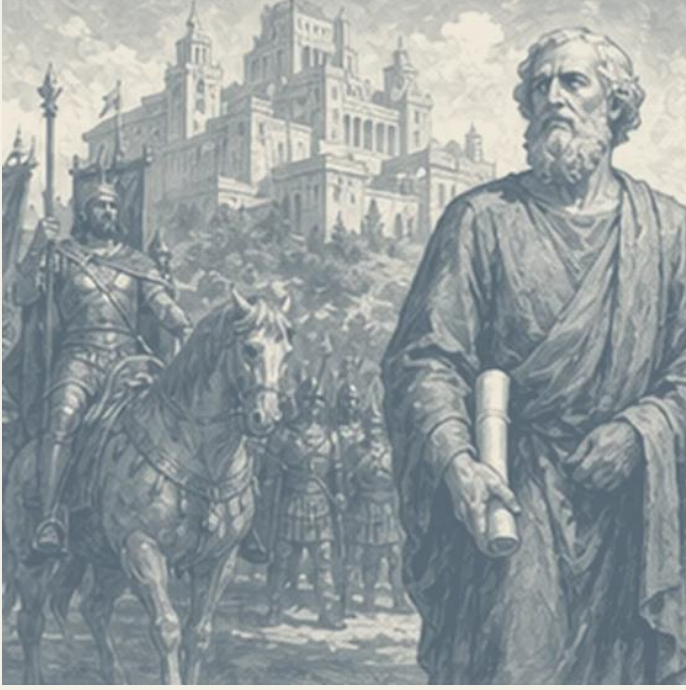
Sokrates pazarda 'bilmiyorum' diyerek yurttaşı konuşturur; ideal devlet uzman yöneticiye son sözü verir. Aynı kişileri başka kuralların içine koyduğumuzda davranışın değişmesi, açıklamanın nerede aranacağını gösterir.

Bu keskin ayrım Platon'un diyaloglarındaki sorgulayıcı yapıyı eksik bırakır. Kitabın yazıldığı dönem ve seçtiği dil hesaba katılmadan yapılan okuma, güçlü kavramı kolayca dogmaya çevirebilir.

Bir düşünürü tek bir siyasi role hapsedmeden eserleri arasındaki gerilimi korumak gerekir. Küçük bir haftalık gözlem, fikrin gerçekten açıklayıcı mı yoksa yalnız kulağa etkileyici mi geldiğini gösterebilir.

Örneği tersinden düşündüğümüzde, "Sokrates ile Platon arasındaki gerilim" ile Açık Toplum ve Düşmanları kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Hegel'e yöneltilen saray filozofu suçlaması

Popper Hegel'in devleti ve tarihsel başarıyı yücelten dilini Prusya otoritesine hizmet eden kapalı düşünce sayar. Yazarın temel hamlesi, alışılmış açıklamanın arkasında çalışan görünmez ilişkiyi ortaya çıkarmaktır.

Kazanan devlet dünya ruhunun adımı ilan edilince başarı doğruluğun kanıtına dönüşür. Örneğin gücü süslü olmasından değil, kavramın hangi adımda gerçeğe dokunduğunu göstermesinden gelir.

Hegel uzmanları bu okumanın seçici alıntılarla karmaşık özgürlük kuramını çarpıttığını belirtir. Bu eleştiri kitabı reddetmek değil, güçlü tarafıyla aşırı iddiası arasına görünür bir çizgi çekmektir.

Bir eleştiride rakibin en güçlü metnini ve ciddi uzman yorumunu görmeden hüküm vermemek gerekir. Bu fikir hazır reçete sunmaz; fakat kararın gizli varsayımını görünür kılarak seçenekleri dürüstçe tartmayı sağlar.

OKUMA EŞİĞİ 2 / 3

Ayrıntılardan büyük resme

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Adalet sınıfın yerinde kalması mı?
- Yüce yalan ve siyasi mit
- Sokrates ile Platon arasındaki gerilim
- Hegel'e yöneltilen saray filozofu suçlaması

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Diyalektik her sonucu haklı çıkarabilir mi?
- Marx'ın güçlü teşhisi
- Ekonomik tarihselcilik
- Kehanet neden kendi koşulunu değiştirir?

Bağlantı sorusu: “Adalet sınıfın yerinde kalması mı?” ile “Hegel'e yöneltilen saray filozofu suçlaması” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Diyalektik her sonucu haklı çıkarabilir mi?” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Diyalektik her sonucu haklı çıkarabilir mi?

Çelişkinin gelişmenin motoru sayılmasının mantıksal tutarsızlığı tarihsel ilerleme diye koruma riski taşıdığını savunur. Bu yüzden iddia bir sonuç cümlesi değil, örnekleri dikkatle okumak için kullanılan bir merceğe gibi çalışır.

Plan hem başarısında hem çöküşünde zorunlu aşama ilan edilirse hiçbir olay onu yanıltamaz. Örnek tek başına kanıt değildir; yine de iddianın hangi yönde sınanacağını gösteren sağlam bir büyüteçtir.

Diyalektik düşünce savunucuları bunun biçimsel çelişkiyi övmek değil ilişkisel değişimi anlamak olduğunu söyler. Kitabın yazıldığı dönem ve seçtiği dil hesaba katılmadan yapılan okuma, güçlü kavramı kolayca dogmaya çevirebilir.

Bir kuramın farklı sonuçlar karşısında neyi gerçekten dışladığını açıkça sormak gerekir. Bugünkü karşılığı bulmanın en sade yolu, 'başka türlü olsaydı ne değişirdi?' sorusunu gerçek bir olaya uygulamaktır.

Bu bağlantıyı bir adım daha izlediğimizde, “Diyalektik her sonucu haklı çıkarabilir mi?” ile Açık Toplum ve Düşmanları kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Marx'ın güçlü teşhisi

Popper Marx'ın sanayi kapitalizmindeki sömürü, güç ve ikiyüzlülük gözlemlerini ahlaki ciddiyetle teslim eder. Bu çerçeve doğru kurulduğunda kitabın en çetin iddiası bile gündelik bir soruya dönüşür.

Yasa herkese sözleşme özgürlüğü verirken aç işçiyle fabrika sahibi aynı pazarlık gücüne sahip değildir. Aynı sahneye başka bir kişinin gözünden bakmak, açıklamanın sakladığı güç ve maliyet farkını ortaya çıkarabilir.

Marx'ı yalnız totaliterliğin habercisi saymak eleştirel ekonomi katkısını siler. Geçmiş bugünün birebir kopyası saymak kadar, aralarında hiçbir bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltıcıdır.

Bir düşünürün yanlış öngörüsüyle doğru gözlemini aynı torbaya atmamak gerekir. Küçük bir haftalık gözlem, fikrin gerçekten açıklayıcı mı yoksa yalnız kulağa etkileyici mi geldiğini gösterebilir.

Büyük resmi yeniden kurduğumuzda, “Marx'ın güçlü teşhisi” ile Açık Toplum ve Düşmanları kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Ekonomik tarihselcilik

Marx'ın üretim güçleri ve sınıf çatışmasından kaçınılmaz siyasi gelecek çıkarmasını eleştirir. Bu nokta kaçırılırsa bölüm kolayca bir slogana dönüşür; görülürse kitabın geri kalanı yerine oturur.

Makineleşme arttı diye devrimin belirli tarihte ve tek biçimde geleceği sonucu kurum, kültür ve siyasi seçimi küçültür. Bu olayın tersini hayal etmek, hangi ayrıntının zorunlu hangisinin değişebilir olduğunu anlamayı kolaylaştırır.

Ekonomik yapı davranış üzerinde gerçek ve güçlü sınırlar kurabilir. Açıklama olasılığı gösterir, kaçınılmaz kader ilan etmez; koşullar değişince sonuç da değişebilir.

Yapısal eğilimi olasılık olarak kullanmakla insan eylemini yok eden kader yasasına çevirmeyi ayırmak gerekir. Bugünkü karşılığı bulmanın en sade yolu, 'başka türlü olsaydı ne değişirdi?' sorusunu gerçek bir olaya uygulamaktır.

Kehanet neden kendi koşulunu değiştirir?

Toplum geleceğine dair bilgi insanların davranışını değiştirir; bu nedenle kesin uzun dönem kehaneti kendi nesnesini etkiler. Yazarın itirazı kişilere değil, kişilerin davranışını anlaşılır kılan yerleşmiş açıklama biçiminedir.

Banka çöküşü haberi doğru olsun ya da olmasın insanlar parayı çekince çöküşü hızlandırabilir. Bu olayın tersini hayal etmek, hangi ayrıntının zorunlu hangisinin değişebilir olduğunu anlamayı kolaylaştırır.

Kendini gerçekleştiren öngörü bütün toplumsal tahmini imkânsız kılmaz. Yazarın güçlü tonu, olasılık ve bağlam payını yok etmez; gerçek hayat iki uç arasında birçok ara renk taşır.

Tahminin yayıldığında davranışı nasıl değiştireceğini modellemek gerekir. Karar vermeden önce kısa vadeli kazanç ile uzun vadeli maliyeti ayırmak, bölümün merceğini hayata geçirir.

Aynı olaya başka bir kişinin gözünden bakıldığında, “Kehanet neden kendi koşulunu değiştirir?” ile Açık Toplum ve Düşmanları kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

OKUMA EŞİĞİ 3 / 3

Son sorulara yaklaşıırken

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Diyalektik her sonucu haklı çıkarabilir mi?
- Marx'ın güçlü teşhisi
- Ekonomik tarihselcilik
- Kehanet neden kendi koşulunu değiştirir?

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Parça parça toplum mühendisliği
- Mutluluk değil acıyı azaltma önceliği
- Hoşgörü paradoksu
- Demokrasi yöneticiyi kansız değiştirme yöntemidir

Bağlantı sorusu: “Diyalektik her sonucu haklı çıkarabilir mi?” ile “Kehanet neden kendi koşulunu değiştirir?” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Parça parça toplum mühendisliği” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Parça parça toplum mühendisliği

Bütün toplumu tek tasarımla yeniden kurmak yerine belirli kötülüğü azaltan küçük, sınırlanabilir ve geri çevrilebilir reformları savunur. Kavram böyle kurulunca tartışma soyut bir tanımdan çıkar ve gözlenebilir sonuçlara bağlanır.

Şehir yoksulluğunu bitirme büyük sözü yerine bir mahallede kira desteği uygulanır, sonucu ölçülür ve düzeltilir. İnsan yüzü eklenince tartışmanın bedeli de görünür olur; kavram yalnız kitap sayfasında kalmaz.

Kölelik veya ağır iklim krizi gibi sorunlar yalnız küçük adımla çözülemeyebilir. Geçmiş bugünün birebir kopyası saymak kadar, aralarında hiçbir bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltıcıdır.

Reformda nihai yönü korurken adımların kanıt, geri bildirim ve geri dönüş kapasitesini kurmak gerekir. Kavramı önce kendi davranışımızdaki küçük örneklerde aramak, onu başkalarına yöneltilen kolay suçlamadan kurtarır.

Mutluluk değil acıyı azaltma önceliği

Devletin herkesi tek mutluluk anlayışına zorlaması yerine somut ve önlenabilir acıları azaltması gerektiğini söyler. Kavramın değeri, her şeyi açıklamasında değil, daha önce birbirinden kopuk görünen ayrıntıları bağlamasındadır.

Yönetim iyi müzik ve doğru aile hayatını dayatmak yerine açlık, işkence ve evsizliği azaltmaya odaklanır. İnsan yüzü eklenince tartışmanın bedeli de görünür olur; kavram yalnız kitap sayfasında kalmaz.

Yalnız zararı azaltmak ortak iyi ve umut siyaseti için yetersiz kalabilir. Açıklama olasılığı gösterir, kaçınılmaz kader ilan etmez; koşullar değişince sonuç da değişebilir.

Politikada önce ağır ve doğrulanabilir zararı, sonra çoğul insanların kendi iyi hayat alanını güvenceye almak gerekir. Bugün aynı ilişkiyi ararken önce görünen sonucu değil, sonucu normalleştiren kuralı ve teşviki bulmak gerekir.

Kavramı gerçek bir karara uyguladığımızda, “Mutluluk değil acıyı azaltma önceliği” ile Açık Toplum ve Düşmanları kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Hoşgörü paradoksu

Sınırsız hoşgörü, başkalarının konuşma ve yaşama hakkını yok etmeye çalışan hoşgörsüz hareketin zaferine yol açabilir. Bu cümle kitabın tamamını açıklamaz; fakat doğru kapıyı açan anahtarın dişlerini gösterir.

Bir grup seçime katılıp kazanınca bütün rakip partileri yasaklamayı açıkça vaat ediyorsa sıradan fikir farkından fazlası vardır. Sahnedeki şaşırtıcı sonuç tek bir kişinin niyetinden değil, küçük koşulların aynı yönde birleşmesinden doğar.

Paradoks muhalifi kolayca susturma bahanesine çevrilebilir; önce tartışma ve hukuk yolları denenmelidir. İtirazın hedefi çoğu zaman ana soru değil, o soruya verilen cevabın gereğinden fazla genişletilmesidir.

Sınırı görüşün rahatsızlığından değil açık şiddet, örgütlü hak kaldırma ve yakın zarardan kurmak gerekir. Kavramı önce kendi davranışımızdaki küçük örnekte aramak, onu başkalarına yöneltilecek kolay suçlamadan kurtarır.

Demokrasi yöneticiyi kansız değiştirme yöntemidir

Popper demokrasiyi halkın kusursuz iradesi değil, kötü hükümeti devrim ve kan dökmeden görevden alma kurumları olarak tanımlar. Burada amaç tek bir neden ilan etmek değil, olayın hangi bağlantı üzerinden biçimlendiğini göstermektir.

Seçimi kaybeden yönetici anahtarı teslim eder ve ertesi gün hayatta, konuşabilir ve yeniden aday olabilir. Örneğin gücü süslü olmasından değil, kavramın hangi adımda gerçeğe dokunduğunu göstermesinden gelir.

Seçim tek başına medya tekeli, para gücü ve azınlık hakkı sorununu çözmez. Betimleme ile onay aynı şey değildir: Bir düzenin nasıl çalıştığını anlatmak onun doğru olduğunu söylemez.

Demokrasi kalitesini iktidar değişimi, bilgi çoğulluğu, bağımsız kurum ve kaybedenin hakkıyla birlikte ölçmek gerekir. Bir iddia fazla rahatlatıcı geliyorsa onu yanıltılabilecek sahneyi düşünmek, fikri daha sağlam kullanmayı sağlar.

Bölümün görünmeyen ikinci katında, “Demokrasi yöneticiyi kansız değiştirme yöntemidir” ile Açık Toplum ve Düşmanları kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

SON DURAKLAR · SINIR

18. DURAK

Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer

Popper açık toplumda hiçbir ortak değer veya sınır bulunmamasını savunmaz. Eleştiri, hukuk, bireysel sorumluluk ve başkasının eşit özgürlüğünü yok etmeyen çoğulluk ortak zemindir.

Bir partinin vergisini eleştirmek açık tartışmadır; rakiplerin seçim hakkını kaldırmayı örgütlemek hoşgörü paradoksunun sınır sorununu doğurur.

Açık Toplum ve Düşmanları için doğru okuma, güçlü cümleyi tek başına taşımak yerine onu destekleyen örneği ve sınırını da birlikte hatırlamaktır.

SON DURAKLAR · TARTIŞMA

19. DURAK

Kitap hakkında süren tartışma

Eser liberal demokrasinin yirminci yüzyıldaki en etkili savunularından biri oldu; açık toplum kavramı siyaset, bilim ve sivil toplum diline yerleşti.

Platon ve özellikle Hegel yorumları seçici ve tarih dışı bulunur; Marx eleştirisinin de reform kapasitesini küçümsediği söylenir. Parça parça mühendislik büyük yapısal krizlerde yetersiz kalabilir.

Bir esere yöneltilen ciddi itiraz, onu otomatik olarak değersizleştirmez. Açık Toplum ve Düşmanları bugün hâlâ okunuyorsa bunun nedeni yalnız verdiği cevaplar değil, itirazların bile çevresinde dönmeye devam ettiği güçlü sorulardır.

SON DURAKLAR · BUGÜN

20. DURAK

Bugüne taşınan üç soru

Kurum kötü lideri nasıl sınırlar? Gelecek iddiası neyle yanlışlanabilir? Reform geri çevrilebilir ve eleştiriye açık mı?

Desteklediğiniz bir politikayı seçin; başarısız sayılacağı ölçüyü, deneme süresini, itiraz kanalını ve geri alma yolunu dört satırda yazın.

Açık Toplum ve Düşmanları bu soruların hemen cevaplanmasını beklemez. İyi kitap bazen yeni bir bilgi vermekten önce, doğal sandığımız bir duruma başka gözle bakmayı öğretir.

SON DURAKLAR · ÖZ

21. DURAK

Bir cümlede kitabın özü

Açık toplum kusursuz yönetici veya tarih yasası beklemez; yanılabilirliğimizi kabul eden eleştiri, küçük düzeltme ve iktidarı şiddetsiz değiştirme kurumlarıyla özgürlüğü korur.

Akılda tutulacak son görüntü, kurşuni mavi bir taş duvarın ortasında açılan ışıklı şehir kapısı, içeride birbirine bakan farklı konuşma kürsüleri ve dışarıda kırılmış kehanet zincirleriyle güçlü bir özgürlük manzarasıdır. Bu görüntü ayrıntıların yerini tutmaz; ana soruya geri dönmek için bir işaret levhasıdır.

Açık Toplum ve Düşmanları adlı özgün eseri okumak, burada sadeleştirilen yolun ritmini, kanıtlarını ve yazarın kendi sesini görmenin tek yoludur. Bu rehber kapıyı kapatmak için değil, ardındaki odanın neden ilginç olduğunu göstermek için hazırlandı.

KAYNAKLAR VE KAPSAM

Neye dayandık, nerede durduk?

[1] Princeton University Press - The Open Society

[2] JSTOR - The Open Society and Its Enemies

TELİF VE SORUMLULUK NOTU

Bu çalışma eğitim ve araştırma amacıyla hazırlanmış özgün bir özet ve yorum rehberidir. Kitabın cümlelerini yeniden üretmez ve özgün eserin yerini tutmaz. Sağlık ve psikoloji başlıkları genel bilgi verir; tanı, tedavi veya kişiye özel profesyonel öneri değildir.

SON CÜMLE

Açık Toplum ve Düşmanları adlı özgün eseri okumak, burada sadeleştirilen yolun ritmini, kanıtlarını ve yazarın kendi sesini görmenin tek yoludur. Bu rehber kapıyı kapatmak için değil, ardındaki odanın neden ilginç olduğunu göstermek için hazırlandı.